

LA FUNDACIÓ CATALANA DE FILOSOFIA DE DIEGO RUIZ (1906-1908)

Max PÉREZ MUÑOZ

Càtedra Ferrater Mora,

Universitat de Girona

maxperez2029@gmail.com

N.º ORCID: 0000-0002-6178-8247

DOI: 10.34810/comprendrev25n1id414065

Article rebut: 15/09/2021

Article aprovat: 07/02/2022

Resum

Diego Ruiz Rodríguez (1881-1959) és avui un filòsof desconegut. Ben poc s'ha escrit sobre el seu pensament, i no gaire més sobre la seva vida. No obstant això, ha estat una personalitat important per a la filosofia als Països Catalans, i també va tenir el seu paper en la construcció d'una filosofia nacional catalana, com a fundador de la primera institució estrictament filosòfica del país: la Fundació Catalana de Filosofia. En aquesta entitat van col·laborar-hi activament notables personatges de la intel·lectualitat catalana, com ara Manuel de Montoliu, Lluís Nicolau i d'Olwer, Josep Farran i Mayoral i Eladi Homs i Oller. Igualment, va comptar amb Adolfo Bonilla y San Martín.

Paraules clau: Diego Ruiz, història de la filosofia als Països Catalans, Ramon Llull, catalanisme.

The Catalan Foundation of Philosophy of Diego Ruiz (1906-1908)

Abstract

Today, Diego Ruiz Rodríguez (1881-1959) is an almost unknown philosopher. Neither his thought nor his life have been thoroughly studied. However, he had an important role in the development of Catalan national philosophy, as the founder of the first institution strictly devoted to philosophy in Catalonia: the *Fundació Catalana de Filosofia*. This institution counted with the contribution of several important Catalan intellectuals, such as Manuel de Montoliu, Lluís Nicolau i d'Olwer, Josep Farran i Mayoral and Eladi Homs i Oller, as well as the Spanish intellectual Adolfo Bonilla y San Martín.

Key words: Diego Ruiz, History of philosophy in Catalonia, Ramon Llull, Catalanism.

1. Diego Ruiz abans de la Fundació

D'origen malagueny, Diego Ruiz va instal·lar-se de ben jove a Barcelona amb la seva família. Probablement, entre els anys 1894 i 1895, quan tan sols tenia 14 anys.¹ Després d'una carrera universitària brillant en l'àmbit dels estudis mèdics, l'any 1902 guanya una beca per estudiar a Bolonya. Allà va aprofitar per estudiar filosofia i confeccionar el seu futur sistema de filosofia, la *Clavis Methodica*, sota el contacte i la influència del premi Nobel de literatura Giossè Carducci.² El curs 1904-1905 va traslladar-se a París, on va estudiar amb Émile Boutroux, catedràtic d'història de la filosofia a la Sorbona i un dels màxims representants del que posteriorment s'ha anomenat el «positivisme espiritualista». Precisament en aquesta estada va ser quan «anava bastint el seu sistema filosòfic», tal com relata Carles Rahola en la nota biogràfica que va dedicar a Ruiz l'any 1926.³

El mateix any 1905, Ruiz va retornar a Espanya. Va passar una temporada a Madrid i, més tard, va instal·lar-se novament a Barcelona. Tal com afirma Joaquim Jubert, aquest retorn a Catalunya «té un sol i clar objectiu: convertir-se en un intel·lectual de renom, publicant incansablement i participant en les més afamades tertúlies de Barcelona (com, per exemple, les del Lyon d'Or, les del grup de L'Avenç i les de l'Ateneu Barcelonès)».⁴ No debades, el mateix any Ruiz va publicar el pilar fonamental del seu sistema filosòfic, el llibre titulat *Genealogía de los símbolos*, en dos volums, que, segons recull Rahola, «va merèixer atenció i lloança d'homes com Menéndez i Pelayo i Dorado Montero».⁵ L'any següent, el 1906, amb 25 anys, Ruiz va publicar tres llibres més de filosofia que corresponien, cadascun, a una part del seu sistema: la *Teoría del acto entusiasta*, a l'ètica; *Jesús como voluntad*, a la religió, i finalment, *Llull, maestro de definiciones*, a la lògica. És en aquesta darrera obra, que es vincula explícitament amb el pensament lul·lià, i en la polèmica que va generar a la premsa, on trobem els orígens de la Fundació Catalana de Filosofia.

2. Orígens de la Fundació

El gener de l'any 1906, Diego Ruiz començava a fer campanya per a la imminent publicació del seu *Llull, maestro de definiciones*. El dia 20 d'aquell mes, publicava un

---

¹ J. JUBERT, *Diego Ruiz, Prudenci Bertrana i La locura de Álvarez de Castro*. Girona: Biblioteca Fundació Valvi, 2007, pàg. 23.

² L'autobiografia de Ruiz es titula, precisament, *Nieto de Carducci* (1908), i exposa en detall la seva relació amb aquest notable escriptor italià.

³ C. RAHOLA, «Una autobiografia del doctor Diego Ruiz». *Revista de Catalunya* [Barcelona], IV, III/19, 1926, pàg. 24.

⁴ J. JUBERT, *op. cit.*, pàg. 59.

⁵ C. RAHOLA, *op. cit.*, pàg. 24.

article al diari *El Poble Català* on, contraposant-se al *Zurück zu Kant!* («Tornem a Kant!») del neokantisme iniciat per Eduard Zeller, proposava un *Zurück zu Llull!*: «Tornemhi a Llull! Femlo ben nostre, no per l'erudició, sinó per la meditació activa y per l'amor a la Veritat».⁶ Més avall, Ruiz insistia dient que «aquest lema de la renovació de la Ciència» és el que guiava les seves iniciatives intel·lectuals, entre les quals hi havia el projecte editorial d'uns «Arxius llatins», que no sembla que s'arribessin a publicar mai.⁷ Quinze dies després de la publicació d'aquest article, Ruiz impartia una conferència de títol homònim a la sala de càtedres de l'Ateneu Barcelonès, en què se'n va avançar el contingut.⁸

Tanmateix, el llibre no va publicar-se fins a la tercera setmana de març de 1906, molt probablement fins al dia 20. *El Poble Català* del dia 17 va publicar una ressenya i avançament del pròleg.⁹ A la ressenya, s'hi afirma que «aquest treball, fet en honor y gloria de la filosofia nacional nostra, no és obra d'un català, és obra de qui, portant ab el cognom de Ruiz el segell de sa família castellana, guarda en son cor devoció y amor al pensament de Catalunya».¹⁰ Qui també va assenyalar públicament la importància del llibre de Ruiz per a la filosofia als Països Catalans va ser Eugeni d'Ors, que feia pocs mesos que començava a publicar el seu *Glossari*. La mateixa setmana de la publicació de l'obra, el dia 21, d'Ors va dedicar una de les seves gloses a Ruiz, titulada «Un filòsof», que més tard l'autor mateix va decidir excloure de l'edició del *Glossari* de l'any 1950.¹¹ A la glossa, d'Ors hi rememora com va conèixer Ruiz, a Madrid. Deixa constància que Ruiz no va ser ben rebut pels cercles intel·lectuals madrilenys, i especialment pels editorials, i que precisament per això «la davallada dels carrers de Madrid va ser per a ell, andalús, camí de Catalunya».¹² La visió que té d'Ors d'aquest trasllat a Catalunya és extremadament positiva, i la seva consideració sobre Ruiz, també. I, certament, d'Ors afirma que «a Catalunya —ho vull dir avui per a glòria nostra— ha trobat lloc el jove místic. A Catalunya viu; a Catalunya “serveix l'altar”; Catalunya li ha obert les portes de sos periòdics. [...] A Catalunya ha sigut possible la publicació d'aquest llibre únic que es diu *Genealogia dels símbols*, i ara la d'un altre: *Llull, mestre de definicions*, que son autor dedica a la nostra terra en penyora d'amor...».¹³ Malgrat que, en el futur, la relació enter Ruiz i d'Ors es trencarà,¹⁴ val la pena

⁶ D. Ruiz, «Els Arxius llatins». *El Poble Català* [Barcelona], 20/01/1906, pàg. 1.

⁷ *Id.*

⁸ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya* [Barcelona], 05/02/1906, pàg. 1.

⁹ «Llull, mestre de definicions», s.a. *El Poble Català*, 17/03/1906, pàg. 3.

¹⁰ *Id.*

¹¹ E. JARDÍ, *Eugeni d'Ors: vida i obra*. Barcelona: Aymà, 1967, pàg. 142.

¹² E. d'ORS, *Glossari 1906-1907*. Barcelona: Quaderns Crema, 1996, II, pàg. 58-59.

¹³ *Ibid.*, pàg. 59.

¹⁴ No es coneixen en detall les raons d'aquest trencament. Enric Jardí proposa que, precisament, el conflicte provingués de la constitució de la Fundació Catalana de Filosofia: «les relacions Xènius-Ruiz es deterioraren aviat. L'andalús duia al cap la creació d'una societat d'estudis i publicacions filosòfiques i fins i tot, a l'Ateneu Barcelonès,

remarcant la importància d'aquesta glossa, en la mesura que, tal i com afirma Enric Jardí, d'Ors «disernia [a Ruiz] el títol de noucentista».¹⁵

Val a dir, però, que Ruiz mateix ja deixava clar, al principi del llibre, que el seu objectiu era treballar per Catalunya. A les «confesiones» que el preludeien, afirmava que el seu estudi sobre el lul·lisme podia ser molt útil a Catalunya: «después de mi deseo de ser comprendido, dando la impresión de la Verdad, no abrigo otra esperanza que la de trabajar útilmente, demostrando mi amor á Cataluña y a mi ansia de verla convertida en una gran patria. *Alma Catalonia mater iberorum!*».¹⁶ Enric Jardí ja havia assenyalat fa anys que Ruiz era obertament independentista.¹⁷ En l'aspecte filosòfic, aquesta filiació i posicionament polític va traduir-se en un interès per la filosofia als Països Catalans i, especialment, per la filosofia lul·liana. Tal com estava duent a terme Salvador

---

a últims de desembre de 1906, i en un acte públic, va fer una crida per a l'endegament d'una Fundació Catalana de Filosofia, idea de la qual, segons les meves notícies, Eugeni d'Ors no es féu ressò, potser dut pel convenciment que el genuí "filòsof de Catalunya" era ell» (E. JARDÍ, *Quatre escriptors marginats. Jaume Brossa, Diego Ruiz, Ernest Vendrell i Cristòfor de Domènech*. Barcelona: Curial Edicions, 1985, pàg. 92). En aquesta mateixa línia, Jubert, que diu: «en ple període d'exaltació i d'activisme, el desembre de 1906, Diego Ruiz fa una crida nacional per la creació d'una fundació catalana de filosofia i comença a entrar en rivalitat amb Eugeni d'Ors, el seu recent avalador, per tal de desbancar-lo del seu lloc, reconegut, de "filòsof de Catalunya"» (J. JUBERT, *op. cit.*, pàg. 57). A nosaltres, però, ens sembla una interpretació injustificada. Cal tenir present, en primer lloc, que l'any 1906 d'Ors tot just començava la secció que l'havia de fer famós. I en segon lloc, que l'any 1912, Ruiz va publicar a *La Publicidad* cinc articles, resultat d'un cicle de conferències titulat «*Las bellas mentes de aquí*», dedicats al pensament de D'Ors, demostrant-li una gran admiració. Aquests articles no s'expliquen si l'any 1906 ja s'havia iniciat una enemistat entre ells. Malgrat tot, Jardí llegeix aquests articles de manera irònica, com si Ruiz realment hagués volgut criticar Xènius: «[als articles] aparentment els inspirava una gran devoció per la doctrina orsiana, però contenien tantes observacions marginals i tantes objeccions en els detalls, que fan sospitar si l'autor no pretenia més aviat, atacar subtilment el sistema que deia admirar, tàctica que, d'altra part, era pròpia d'aquest pintoresc personatge» (E. JARDÍ, *Eugeni d'Ors: vida i obra*. Barcelona: Aymà, 1967, pàg. 134). Nosaltres confessem que no veiem aquest aspecte irònic. Sigui com sigui, tots els autors esmentats fan ús d'una sola font al voltant de les desavinences de D'Ors i Ruiz: la de Josep Moragas i Maseras (1888-1964). Moragas dona dues referències sobre aquesta qüestió. D'una banda, en la biografia que li va dedicar Artur Bladé, Moragas afirma que «Xènius no podia suportar que el "toquessin", o que no el tinguessin per tan savi i tan important com ell creia ser. En aquest sentit les seves infules (ja que ningú no li negava el talent) eren certament intolerables. D'ací les seves topades amb Francesc Pujols i Diego Ruiz. El primer ironitzava sobre qualsevol cosa. L'altre no respectava res. I tots dos pretenien tenir un sistema filosòfic propi». (A. BLADÉ, *El senyor Moragas. «Moraguetes»*. Barcelona: Pòrtic, 1970, pàg. 128). Un xic més avall, Moragas encara afegeix que D'Ors «en tenia tantes, de pretensions, que una vegada que Diego Ruiz, en una conferència a l'Ateneu sobre "*Las bellas mentes de aquí*", va parlar elogiosament de l'autor del *Glossari*, aquest amb prou feines si el regracià. Al cap de poc temps, el metge malagueny, en el curs d'una violenta discussió, li va retreure aquella actitud amb insults de gitano» (ibídem). Aquest és el moment en què, realment, es feu efectiu el trencament, i no pas l'any 1906, i no per culpa de la Fundació Catalana de Filosofia. Finalment, el mateix Moragas, amagat sota el pseudònim de Luis Cabañas, va escriure que Ruiz anava predicant per Barcelona: «Jo he fet l'Eugeni d'Ors!», referint-se, sens dubte, als seus articles d'apologia de l'any 1912 (L. CABAÑAS, *Cuarenta años de Barcelona*. Barcelona: Memphis, 1944, pàg. 59).

¹⁵ E. JARDÍ, *op. cit.*, pàg. 135.

¹⁶ D. RUIZ, *Llull, maestro de definiciones. Nueva disertación sobre los principios del método de los sistemas*. Barcelona: La Academia, Hermanos Serra, 1906, pàg. 11.

¹⁷ E. JARDÍ, *Quatre escriptors marginats. Jaume Brossa, Diego Ruiz, Ernest Vendrell i Cristòfor de Domènech*. Barcelona: Curial, 1985, pàg. 99 i seg. A part d'alguns articles, on màximament es pot veure aquest independentisme primerenc de Ruiz és en el seu *Del poeta civil i del cavaller* (Barcelona: L'Avenç, 1908, pàg. 78-79).

Bové en aquells mateixos anys, i tal com duria a terme Francesc Pujols un desena d'anys després, Ruiz no tan sols s'interessava per Lull des d'un punt de vista historiogràfic, sinó també doxogràfic, és a dir, incorporant-lo i apropiant-se'l en el seu propi sistema filosòfic.

Ara bé, la ressenya de *Lull, maestro de definiciones* que va acabar sent realment decisiva per al naixement de la futura Fundació Catalana de Filosofia va ser la d'un jove estudiant, Miquel Cabeza Samsó.¹⁸ Es tractava d'un jove de vint anys que acabava de guanyar, el mes de maig del mateix any, el premi per a estudiants de l'Agrupació Escolar Robert —finançada per Francesc Cambó— pel seu treball titulat *Estudi Crítich de Ramon Lull*.¹⁹ Gairebé quatre mesos després de la publicació del llibre de Ruiz, Cabeza en publicava una ressenya a *El Poble Català* titulada «Un filòsof lullista», en la qual reflexionava sobre «l'indiferentisme en lo que's refereix a la part que podríem dir de desenrotllament del nostre poble».²⁰ Cabeza es queixava del silenci amb què havia passat desapercebut el llibre de Ruiz, i que «l'importància de l'obra no està pas ab raó directa ab l'acullida que li hem dispensat».²¹ Seguint les tesis ruizianes, Cabeza considerava que el futur de la filosofia als Països Catalans estava subjecta a la recuperació i modernització del lul·lisme, i que per això el «gran desig de qui procura veure restablertes les doctrines lul·lianes [és a dir, Ruiz] [...], nosaltres li devem pagar fentlo digne de nostra admiració, donantli el nostre agraïment en cambi del fruit de ses vetlles».²² Finalment, Cabeza cloïa l'article de manera grandiloqüent, afirmant que «pagantli tot l'amor que'ns professa y l'admiració que té a la nostra patria, escriurem ab les lletres de l'agraïment el nom de Diego Ruiz, l'erudit lul·lista, al costat de tants que han treballat en defensa del gloriós nom de Ramon Lull».²³

---

¹⁸ Queda ben poca informació sobre Cabeza. En un article publicat a *La Publicidad* l'any 1911, s'afirma efectivament que estava «antes de sus veinte años, empeñado en una labor que se malogró al dar sus primeros frutos, la *Fundació Catalana de Filosofia*» («Ecos», s.a. *La Publicidad*, 25/10/1911, pàg. 2). El mateix article informa que més tard va participar com a traductor teatral per a Adrià Gual, en la reorganització de la *Juventud Socialista* i fins i tot en la *Sección Catalana de la Unión Ferroviaria*. L'article en qüestió acaba donant fe que, l'any 1911, estava estudiant medicina, i en efecte, resseguint la premsa antiga, uns anys més tard el podem trobar esmentat com a «doctor Miquel Cabeza» en dues institucions importants: primerament, com vocal i més tard vicepresident de l'Ateneu Enciclopèdic Popular; i després, com a redactor del *Butlletí del Sindicat de Metges*. Aquesta doble activitat es veu reflectida en una ponència seva celebrada a l'Ateneu Enciclopèdic l'any 1917, titulada «El problema social de la mortalitat infantil» («Notícies», s.a. *La Veu de Catalunya*, 19/12/1917, pàg. 1). Sara Fajula, arxivera de l'actual Col·legi de Metges de Barcelona, ens ha pogut complementar aquesta informació assenyalant que Cabeza va rebre una ajuda per invalidesa des de l'any 1921 fins al 1935, raó que probablement expliqui perquè no consta en la *Guia mèdica* de la institució fins l'any 1936. Malauradament, però, en torna a desaparèixer l'any 1945.

¹⁹ «Corporacions y societats. Agrupació Escolar Robert», s.a. *La Veu de Catalunya*, 10/05/1906, pàg. 3.

²⁰ M. CABEZA, «Un filòsof lullista». *El Poble Català*, 18/06/1906, pàg. 2.

²¹ *Id.*

²² *Id.*

²³ *Id.*

Tot just tres dies després, Ruiz contestava a Cabeza en el mateix diari. En un article titulat «Introducció a un missatge», Ruiz es feia ressò que «un de vosaltres deia ans d'ahir, en aquestes columnes, una paraula magnífica: *agraïment*». I afegia, tot seguit: «Treballar “per la bellesa d’una idea”, viatjar —infatigable— pera recollir documents precíssims, escriure les nostres meditacions... y trobar qui sia capàs de l’agraïment, dins de la miserable terra d’Espanya!». En l’article, Ruiz hi llistava tots aquells que no havien arribat a comprendre’l, considerant-los un producte de la misèria intel·lectual espanyola: «Limbeciltat regna, i la pau s’extén per tot aquest immens Estat de Nubiana». Ara bé, també feia gala d’aquells que havien lloat la seva tasca filosòfica, entre els quals esmentava Eugeni d’Ors («que m’ha inclòs dins dels *noucentistes*», afirma orgullosament) i també Salvador Bové, de qui diu que «l’inevitable mossèn Bové m’ha dit ja diferents vegades “distingit” y “notable”». Ara bé, en aquesta ocasió els elogis són, comprensiblement, per a Cabeza: «Al meu costat —afirma Ruiz— s’alsa una paraula de gratitud, avui, y jo respondré a vosaltres —en aquesta vostra hermosa paraula— associant-vos a una obra de cultura, modesta, però entusiasta». La resposta que dona Ruiz a Cabeza és, ni més ni menys, la proposta de fundar uns nous i renovats estudis lul·lians a Catalunya:

Jo soc partidari d’una gratitud *pràctica*. Quin respecte podeu sentir per la meva pobra personalitat?... Hauriem d’oblidar els noms y posar tots els nostres sentiments al servei de les idees. Però, com demostrarem gratitud per una idea? Propagantla... No’s necessiten molts: ab aquells *trenta* [...] podriem estudiar y llegir an en Llull *a la moderna*, prenent per bases aquest *Llull, mestre de definicions*.²⁴

Tot indica que la proposta va arrelar ràpidament en la ment del jove Cabeza, perquè tot just la setmana següent d’aquell mes de juliol de 1906, Ruiz publicava en portada d’*El Poble Català* una carta datada el dia 26 —amb tota probabilitat, adreçada originalment a Cabeza— i titulada «Programa y Manifest», que posava les línies directrius de la institució: «Feula ben vostra l’idea d’aquesta *Escola*, y la veurem realisada». En aquest «Manifest» de la futura Fundació Catalana de Filosofia, Ruiz hi reiterava la necessitat de no ser més de trenta participants, però deixant clar de quin peu havien de calçar: «Trenta oradors? Mai. Si per cas, trenta poetes, trenta sofistes, trenta *savis*, trenta místics... Però trenta parlamentaris, no. Cerquem gent que pensi, que edifiqui, que treballi, gent creadora». Així, Ruiz deixava ben clar que no ta sols volia oposar-se a l’intel·lectual oficialista, sinó també al que ell anomena el «lullisme dels vells», és a dir, a aquells «partidaris d’una *restauració plena*, cega, de l’Ars Magna [...] tossuts en volguer fer una *transplantació sencera* d’aquella veritat antiga». El mateix Ruiz esmenta, com a representants d’aquesta tendència, els col·laboradors de *La Revista Luliana*, «per altra

---

²⁴ D. Ruiz, «Introducció a un missatge». *El Poble Català*, 21/06/1906, pàg. 1.

part molt respectables y molt estudiosos», afirma, però que «no n'estan de convensuts sobre l'importancia y la transcendencia de la seva obra». En contraposició, Ruiz proposa un «lullisme de joves», que en comptes de trasplantar, empelti el lul·lisme amb la modernitat: «Fem un empelt de lullisme en la cultura contemporanea, y no deixem morir el nostre Llull a mans dels erudits; per a nosaltres l'erudició serà quelcom més que una cosa arqueològica». I tot seguit, planteja un nou lema: «Veure'l sigle XX a traves d'en Llull: vetaquí el programa».

Així doncs, la proposta de Ruiz per a la nova «Escola Filosòfica Catalana» (que és com anomenen, provisionalment, la futura Fundació) és partir del *Llull, maestro de definiciones* per tal de modernitzar el lul·lisme i la filosofia nacional catalana, en la mesura que, afirma el mateix Ruiz, «l'Esperit de Llull anima tota la Filosofia moderna, y'ns donarà un *Novum Organum*». Tot això, només es pot dur a terme a través de l'entusiasme del jovent de Catalunya que vulgui organitzar-se: «reuniuvos —si aixís us sembla— pera donar una “base oficial” a la nostra agrupació; feu reglaments, nombreu ponències, etc.», escriu Ruiz a Cabeza. Tot, amb l'objectiu de posar per escrit les conclusions dels participants d'aquesta entitat, de les seves impressions sobre la lectura de Llull, i publicar, així, una revista: «La *Fulla lulliana* —escriu Ruiz— es la vostra principal “obligació”: s'imposa avui dia la publicació d'una revista feta pels estudiants, que no recordi aquella frivolitat literaria dels nostres temps. Y es precis proposarse seriosament aquesta *Fulla* com un dever de cultura y de patriotisme».²⁵

La passió d'aquells joves inspirats per Ruiz va donar fruit, i, tot just una setmana després de la publicació del «Manifest», s'organitzava la primera reunió preparatòria de la futura Fundació Catalana de Filosofia. La reunió es dugué a terme al local de la Federació Escolar Catalana, al carrer de la Riera de Sant Joan de Barcelona, número 22, i la dirigiren Antoni Sansalvador (1879-1946) —futur diputat de la Mancomunitat de Catalunya i regidor de l'Ajuntament de Barcelona— i el mateix Diego Ruiz.²⁶ En aquesta reunió, sabem que van voler-se aprovar les bases de la futura institució, i, tanmateix, per un article de Ruiz publicat aquella mateixa setmana, sabem que no hi hagué gaire acord entre els participants. Significativament, Ruiz comença l'article esmentat suplicant: «Dilluns, quan us torneu a reunir, cal que les discussions desapareixin. ¡Me fa una por aquest *narcisisme* intel·lectual!». Pel que hi narra, s'entreveu que hi hagué dues posicions: l'una, la partidària de seguir el model ruizià esbossat en el «Manifest»; i l'altra, la partidària de modificar-lo lleugerament, esporgant-lo de les pretensions doxogràfiques del filòsof: «Hi ha molts descontents del nostre lema —afirma Ruiz a l'article—; molts qui voldrien veure la nostra *Fulla* batejada ab un nom més general del que jo vaig proposar-vos». Als revisionistes, Ruiz els anomena «positivistes»: «als “positivis-

²⁵ D. Ruiz, «Programa y Manifest». *El Poble Català*, 29/07/1906, pàg. 1.

²⁶ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 06/08/1906, pàg. 2.

tes”, serà bé que recordin com una bona part del meu *Llull, mestre de definicions*, se dedica a la justificació del Experimentalisme. Però aquest nostre Experimentalisme és més *vincià* que *cartesià*. Per «vincià», Ruiz es referia al pensament de Leonardo da Vinci: «Lleonard de Vinci, l’immortal filòsof, defensà sempre l’estudi de la Naturalesa baix el Criteri de Bondat», afirma Ruiz, contraposant-lo a Descartes, que «fou més fret, més petit: estudià Naturalesa pera *aprofitarla*». Ara bé, independentment d’aquestes discrepàncies, Ruiz conclou l’article buscant una reconciliació entre els dos fronts, aclarint que «tots hi cabeu dins de l’Escola. La Fulla —aquesta *Fulla lulliana*— és feta pera tots els estudiosos de la Naturalesa y de l’Esperit».²⁷

Possiblement per calmar els ànims, i també per decantar-se pel bàndol de Ruiz, el mateix dia Cabeza va publicar també un article titulat «Parlem de lulisme», i el seu autor (aquesta vegada signant com a «Cabeça») hi afirma que «actualment podem categòricament assegurar que la filosofia catalana està en los darrers períodes de sa agonia». La raó és que Ramon Llull, «lo filòsof català per excelència», no era recordat ni tenia institucions importants que en defensessin i en difonguessin el pensament. Cabeza conclou el mateix que Bové havia proposat en el Congrés Universitari Català de l’any 1903, la necessitat de la creació d’una institució filòsòfica nacional:

per fer un renaixement de les doctrines d’en Llull, cal l’entusiasme del jovent. Y’l nostre entusiasme podem encloure’l, sintetisar-lo en la Escola Filòsòfica Catalana, a la que tots los aymants de la filosofia patria poden adherirse a tant lloable tasca que’ns hem emprés uns quants entusiastes (només que entusiastes) y quin fruyt no cal que fem remarcar.²⁸

La insistent apel·lació d’aquest fragment a l’*entusiasme* i joventut dels membres d’aquesta iniciativa ens remet a les concepcions de Ruiz, de les quals Cabeza ja sembla estar ben amarat.

Dos dies després de la publicació dels articles de Ruiz i Cabeza, s’organitzava la segona reunió preparatòria de la Fundació.²⁹ I la setmana següent, a finals d’agost, trobem l’anunci de la tercera, en la qual van aprovar-se els estatuts del que ara ja anomenen, per primera vegada, «Fundació Catalana de Filosofia».³⁰ Altra vegada, Cabeza es feia ressò de l’esdeveniment en un article a la revista *Catalònia*, publicat el dia 1 de setembre, on afirma que Diego Ruiz «sentint més que ningú’l nostre neguit, les nostres aspiracions, lo nostre modo d’esser, se proposa empendres fer reviurer a ne’l gran filo-

²⁷ D. RUIZ, «Les bases aprovades». *La Veü de Catalunya*, 11/08/1906, pàg. 2.

²⁸ M. CABEÇA, «Parlem de lulisme». *Catalònia: revista literària setmanal*, 3, 11/08/1906, pàg. 4.

²⁹ «Corporacions y societats. Escola Filòsòfica Catalana», s.a. *La Veü de Catalunya*, 11/08/1906, pàg. 4.

³⁰ «Notícies de Barcelona. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veü de Catalunya*, 24/08/1906, pàg. 4.

soph català del segle XIII a través de tants segles d'oblit injust».³¹ Segons interpretava el jove autor, parafrasejant concepcions pròpies de Ruiz:

Ara a Catalunya (...) han vingut generacions qu'han produït historiadors, poetes, filòsofs, metges, polítics, estilistes, etc., y dins l'anima d'aquestes generacions tant sols hi perdura va'l recort dels pensadors llunyans a falta de pensadors que satisfessin les necessitats espirituals de la pàtria. Elaboraren los principis materials, cercaren dins la foscuria dels temps fets per esclarir nostre origen, buscaren pel poble les tradicions y cants pera formar la base material de la nostra nacionalitat.³²

Però hi faltava alguna cosa, afegeix, «y moralment nosaltres ho completàvem ab les doctrines lulianes».³³ La recuperació de Lull ve, doncs, a culminar el renaixement nacional de Catalunya. La seva filosofia té valor nacionalista —i, fins i tot, etnogràfic—, més enllà del valor historiogràfic o doxogràfic, en la mesura que posa una «base material de la nostra nacionalitat».³⁴ Però la recuperació de Lull no pot fer-se de qualsevol manera: «les doctrines d'en Lull —continua—, no obstant ésser d'una originalitat extraordinària eren del segle XIII, eren elaborades baix l'ambient de corrupció y confusió dels començos de l'Edat Mitjana, y necessàriament s'havien de modernisar».³⁵ És aquí on entra el paper doxogràfic de Ruiz, que Cabeza pretén reconciliar amb les aspiracions dels «positivistes» a través del deure patriòtic. La reinterpretació i apropiació doctrinal que Ruiz fa del sistema lul·lià pretenien tenir un valor nacionalista, per tal de contribuir a la construcció nacional de Catalunya a través de la modernització de la seva figura filosòfica més important. Cabeza ho proclama d'aquesta manera: «Férem també una *Fundació catalana de filosofia*, farem també una *fulla luliana*, una biblioteca o colecció de llibres de filosofia traduïts al català, nos diu [Ruiz] ab lo seu calor de convençut, nos parla de les seves esperances, dels símbols, de Catalunya pàtria».³⁶

3. La inauguració

Poc mesos després de la redacció dels estatuts, *La Veu de Catalunya* constatava, a finals de novembre, que l'activitat de la Fundació Catalana de Filosofia estava a punt de començar. La seva arribada creava expectatives: «A tots els centres de cultura —afirma-

³¹ M. CABEÇA, «En Diego Ruiz». *Catalònia: revista literària setmanal*, 6, 01/09/1906, pàg. 2.

³² *Ibid.*, pàg. 1.

³³ *Id.*

³⁴ *Id.*

³⁵ *Ibid.*, pàg. 2.

³⁶ *Id.*

va el diari— s’ha parlat aquets dies de la propera constitució d’una “Fundació Catalana de Filosofia” quin objecte serà desvetllar l’esperit de nostre poble, fentli sentir aficions als estudis especulatiu, sense distinció d’escoles ni tendències».³⁷

La sessió inaugural va dur-se a terme el dia 6 de desembre de 1906 al Saló de Càtedres de l’Ateneu Barcelonès. Com no podia ser de cap altra manera, Ruiz va presidir i obrir l’acte, però hi van participar diversos intel·lectuals més. El secretari de la Fundació, Francesc Cañadas Cozalbo (1889-1948),³⁸ juntament amb Miquel Cabeza, van llegir públicament un treball de Pompeu Gener («La moderna oligarquia de l’intel·lecte») i un altre d’Adrià Gual, que reivindicava la força de la joventut a través d’un bell text d’Ibsen. A continuació, Manuel de Montoliu —a qui Ruiz havia dedicat el seu *Llull, maestro de definiciones*— va llegir un article d’Artur Graff «sobre la necessitat de la filosofia y’l seu pervindre».³⁹ Per la seva banda, Adolfo Bonilla y San Martín (1875-1926), catedràtic de la *Universidad Central* i deixeble directe de Marcelino Menéndez y Pelayo, malgrat no poder assistir a la inauguració, va enviar una carta que va ser llegida per Ruiz, on feu constar la seva adhesió.⁴⁰ A continuació, Ruiz va llegir en primícia un fragment (traduït al català) del *Mito de Psyquis*, una obra que Bonilla y San Martín no publicaria fins dos anys després.⁴¹ L’adhesió d’aquest intel·lectual espanyol té una especial rellevància per a la història de la filosofia catalana. No tan sols per la vinculació de Bonilla y San Martín amb el seu mestre, sinó també perquè, divuit anys després, aquest mateix autor impartiria un curs de «Filosofia catalana» a la Universitat de Bar-

³⁷ «Notícies de Barcelona», s.a. *La Veu de Catalunya*, 30/11/1906, pàg. 4; «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 01/12/1906, pàg. 2.

³⁸ Francesc Cañadas Gozalbo (1889-1948), que en aquell moment tenia disset anys, va ser un poeta i periodista vinculat al món llibertari. Afiliat a la CNT, va col·laborar, a partir dels anys 20, en publicacions com *Justicia social* i *La Campana de Gracia*. Als anys 30, va traduir i publicar en castellà un munt d’obres divulgatives sobre ideologia llibertària i socialista: *El anarquismo* (1931), *El sindicalismo* (1931), etc. L’any 1933 va afiliar-se a Esquerra Republicana de Catalunya, i va acabar ocupant el càrrec de secretari general de Treball de la Generalitat entre 1933 i 1934. Tot plegat, una activitat política compromesa que, malauradament, li va costar set anys de presó durant la postguerra franquista (1939-1946) (L. BLACO, «Francisco Cañadas Cozalbo», s.d. Extret de: <http://dbe.rah.es/biografias/22392/francisco-canadas-cozalbo> i «Francesc Cañadas i Cozalbo», s.a., s.d. Extret de: <https://www.encyclopedia.cat/ec-gec-0014126.xml>).

³⁹ «Fundació Catalana de Filosofia. Sessió inaugural», s.a. *El Poble Català*, 07/12/1906, pàg. 4.

⁴⁰ Hem pogut localitzar, gràcies a Álvaro Ibáñez Solaz, arxiver de la Fundació Lucio Gil de Fagoaga (València), la carta que Ruiz va enviar originalment a Bonilla y San Martín per tal de sol·licitar-li suport a la Fundació. A la carta, que data del dia 16 de novembre de 1906, Ruiz escriu: «Recordarle con cuánto gusto veríamos mis amigos y yo las páginas que V. quisiera remitirnos para leerla en la Fundación Catalana de Filosofía. El día de la inaugural está fijado para el día 20 de este mes; en este “acto” hablarán Maragall, Montoliu y leerán un capítulo de mi libro. Si para entonces pudiera V. remitirnos algo original, o de su libro sobre el mito de *Psyquis* se lo agradecerían todos mucho, y yo en nombre de todos». (ALGDF. Archivo Adolfo Bonilla y San Martín. «Correspondencia con Diego Ruiz»). És d’esmentar que Joan Maragall —amic personal de Ruiz fins al 1908 (E. JARDÍ, *op. cit.*, 1985, pàg. 105-106)— hagués de participar en l’acte, cosa que finalment no va arribar a succeir. I també, que l’acte d’inauguració s’hagués d’ajornar per alguna raó, ja que finalment es va dur a terme el dia 6 de desembre, i no el 20 de novembre.

⁴¹ «Fundació Catalana de Filosofia. Sessió inaugural», s.a. *El Poble Català*, 07/12/1906, pàg. 4.

celona que serviria de model a Tomàs Carreras i Artau per a la redacció de la seva *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya*, tal com l'autor mateix reconeixia a l'inici del llibre.⁴²

Diego Ruiz va cloure l'acte amb unes paraules pròpies, on es fa explícit el projecte nacionalista de l'empresa: «si's dongués el cas que d'aquesta *Fundació* poguessin sortir algunes orientacions positives sobre la nostra cultura, l'acte que celebrem —l'acte de la constitució definitiva de nostra Escola— tindria una importància social». Ruiz concep aquesta Fundació com la restitució o construcció «de nostra Escola», referint-se a la restitució del pensament filosòfic català. Fins a tal punt és així que en aquest darrer discurs va contraposar amb contundència la iniciativa de la nova Fundació amb la iniciativa filosòfica de la resta d'Espanya, que considerava més aviat pobra: «Una tasca nova, enterament nova, se'ns prepara en aquesta Espanya, terra de periodistes y *dilet-tanti*, ont tota activitat verament noble es menytpreuada; on aquests homes que, després de la mort del solitari Balmes —el Bonald espanyol—, no ha pogut oferir més que un talent mitjà, com el de Sanz del Río, rodejat y seguit dels eterns petits esperits que a la primera generació's diuen els Giner de los Ríos».⁴³ Aquesta no serà l'última vegada que Ruiz parli malament del talent filosòfic —o, més aviat, de l'absència de talent— dels intel·lectuals espanyols. Vuit anys després de la inauguració de la Fundació Catalana de Filosofia, Ruiz publicarà *Mi doctrina y el pensamiento de mi raza* (1914), una breu conferència on afirma que Espanya no té ni pot tenir una filosofia pròpia.⁴⁴

En qualsevol cas, en el seu discurs inaugural, Ruiz conclou que el vertader objectiu de la Fundació ha de ser «intentar si'l el nostre esforç per sortir de l'inèrcia nubianesca es com el nostre desig d'aprendre d'Europa».⁴⁵ Per «Núbia» Ruiz es referia a Espanya, raó per la qual hem de llegir aquesta sentència en clau clarament emancipadora per a la filosofia catalana. Ruiz pretenia europeïtzar la Filosofia als Països Catalans, allunyant el pensament filosòfic català dels seus *pendants* espanyols. Partint de Lull com a figura d'abast Europeu, Ruiz pretén independitzar la filosofia catalana del marc teòric de la filosofia espanyola. No és el primer a dir ni portar a la pràctica un projecte d'aquesta mena, però sí que és cert que Ruiz és el primer a portar-lo a la pràctica d'una manera «laica», sense vinculació amb l'Església i, especialment, sense focalitzar el seu discurs en la teologia. Es pot considerar Ruiz com l'iniciador d'un corrent dins la filosofia catalana, que, en el seu afany de construir una filosofia nacional catalana aliena a l'espanyola, cada vegada anirà desplaçant més la branca eclesiàstica (Josep Torras i Bages, Frederic

---

⁴² T. CARRERAS I ARTAU, *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya*. Barcelona: Catalònia, 1931, pàg. 14.

⁴³ «Fundació Catalana de Filosofia. Sessió inaugural», s.a. *El Poble Català*, 07/12/1906, pàg. 4.

⁴⁴ Cfr. D. RUIZ, *Mi doctrina y el pensamiento de mi raza*. París: Ponchy, 1914, pàg. 1.

⁴⁵ «Fundació Catalana de Filosofia. Sessió inaugural», s.a. *El Poble Català*, 07/12/1906, pàg. 4.

Clascar, Salvador Bové...) fins a atorgar el monopoli de la disciplina als autodidactes (Francesc Pujols, principalment) i, més tard, als universitaris.

4. Comencen les activitats

La premsa antiga deixa constància que la primera reunió es va celebrar el dia 18 de desembre de 1906 a «l'estatge social de l'Agrupació Escolar Ramon Llull (Escudellers Blancs, 8, pral.)»,⁴⁶ seu d'una associació estudiantil catalanista que havia estat una de les promotores principals del Congrés Universitari Català de 1903.⁴⁷ Tal com explica Jordi Castellanos,

entorn del 1898, trobem l'aparició d'activitats culturals i literàries en els cercles estudiantins catalans, amb un increment desconegut en períodes anteriors. Aquestes activitats, però, no es canalitzen per les vies acadèmiques, sinó per la via de l'associacionisme, ja sia el catalanista o el pietós, ja sia el catalanista i pietós a la vegada.⁴⁸

L'Agrupació Escolar Ramon Llull va ser una d'aquestes associacions, inaugurada el 20 de novembre de 1898,⁴⁹ amb origen plenament catalanista: «el Centre Escolar Catalanista, en desdibuixar-se políticament, es converteix també en un lloc de reunió per a la joventut, la qual crea, en el seu interior, l'Agrupació Escolar Ramon Llull».⁵⁰ No ha de sorprendre que molts membres de la Fundació fossin estudiants de l'Agrupació. Les dues institucions pretenien erigir-se com una alternativa *catalanista* a la universitat oficial, de discurs i formes espanyolistes. A part de Cabeza i Cañadas, entre els socis de la Fundació cal comptar un jove Lluís Nicolau i d'Olwer (1888-1961)⁵¹ i el futur pedagog Eladi Homs i Oller (1886-1973), que ens ha deixat consignat, en un article posterior, el relat del seu primer encontre amb Diego Ruiz:

⁴⁶ «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 18/12/1906, pàg. 2.

⁴⁷ A. BALCELLS, *Els estudis universitaris catalans (1903-1985): per una Universitat catalana*. Barcelona: IEC, 2011, pàg. 12-13.

⁴⁸ J. CASTELLANOS, «Josep Pijoan i els orígens del Noucentisme». *Els Marges* [Barcelona], 14, 1978, pàg. 33.

⁴⁹ «Bibliografia. Treballs llegits en la sessió inaugural de la Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull», s.a. *La Academia Calasancia*, 171, 04/05/1899, pàg. 30.

⁵⁰ J. CASTELLANOS, *op. cit.*, pàg. 33.

⁵¹ La participació de Nicolau d'Olwer a la Fundació Catalana de Filosofia (amb divuit anys) ens ve testimoniada per dues fonts, ambdues de procedència directa del mateix Diego Ruiz. D'una banda, en un article, l'autor afirma que «avui mateix, he rebut un bell article d'en Lluís Nicolau y d'Oliver —un enamorat del passat—, investigador de l'èpica i la lírica romàntiques». (D. Ruiz, «Les bases aprovades». *La Veu de Catalunya*, 11/08/1906, pàg. 2). D'altra banda, a la nota biogràfica sobre Ruiz continguda en la segona edició dels seus *Contes d'un filòsof* s'esmenta que «Diego Ruiz va fundar aquí, en la seva joventut, una Escola de Filosofia, alumnes de la qual eren membres Nicolau d'Olwer, Manuel Reventós, Cañadas» (D. Ruiz, *Contes d'un filòsof*. Barcelona: Quaderns Literaris, 1937, pàg. 6).

Al veure per primera vegada al Mestre, quan vaig fer sa coneixença, a la Fundació Catalana de Filosofia entre un escaç nombre de joves entusiastes (estudiants uns, obrers altres), va semblarme per un moment tenir davant mos ulls la meteixa figura del Diví Mestre. Sa mirada suau, fonda, dolça, y penetrant, ses paraules humils, clares, pausades, decidides, d'un tó de veu silenciós, a mes de sa fisonomia bondadosa, foren causa de ma il·lusió.⁵²

Durant la primera sessió, celebrada el 18 de desembre, «Artur Quilis llegí un treball sobre l'«Esdevenir de la Ciència» de George Wells. I a continuació, «Ruiz explicà'l concepte de la filosofia», en una línia molt idealista, fidel a la seva *Clavis Methodica*. En qualsevol cas, la premsa deixa constància que, al final de la sessió, els socis van acordar «per a més endavant comensar una serie d'estudis sobre filosofia, que seran comentats per tots».⁵³ S'iniciaven d'aquesta manera unes sessions en forma de seminari —«que's succeiran tots els dimarts i divendres»—⁵⁴ on es comentarien una sèrie de textos clàssics de la filosofia, sempre sota la tutela intel·lectual del jove Ruiz.

No tornem a tenir notícia de les activitats de la Fundació Catalana de Filosofia fins al juliol de l'any 1907, aquesta vegada vinculades a «l'Agrupació artística» del carrer Sant Pere de Barcelona, número 43.⁵⁵ El dijous dia 11, els socis es reuniren altra vegada per escoltar les disquisicions de Ruiz sobre la filosofia. Que després de set mesos de silenci reprenguin la mateixa discussió ens confirma que l'activitat de la Fundació havia estat aturada fins aleshores. Segons narra *La Veu de Catalunya*, «el senyor Diego Ruiz [...] després de llargues y profundes consideracions sobre'l misticisme, explicà que l'ànima tenia necessitat d'una explicació del món, de la essència del univers», i afegeix, tot seguit, que segons Ruiz «l'home sols pot sistematitzar y ordenar les idees que'l mateix suggereix, [i] aquí s'explicava l'origen de la música».⁵⁶ Gràcies a aquesta menció a l'origen i naturalesa de la música, i a la seva relació amb la filosofia, podem saber que les paraules de Ruiz aquell dia van quedar consignades en l'únic llibre que va arribar a editar la Fundació Catalana de Filosofia, titulat *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura* (editat com a «primer volum de la Biblioteca de la Fundació Catalana de Filosofia»). Segons consta a la penúltima pàgina, el llibre va ser publicat a Barcelona el dia 31 de juliol de 1907, és a dir, molt poc després de la represa de les activitats de la Fundació, i efectivament conté un capítol titulat «La música com a explicació del

⁵² E. HOMS, «Llibres catalans. Del poeta civil i del cavaller, per Diego Ruiz». *Crònica de Valls*, 21/03/1908, 144, pàg. 2.

⁵³ «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 20/12/1906, pàg. 2.

⁵⁴ «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 18/12/1906, pàg. 2.

⁵⁵ «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 11/07/1907, pàg. 2; «Crònica diària», s.a. *El Diluvio*, 11/07/1907, pàg. 2.

⁵⁶ «Corporacions y societats. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 12/07/1907, pàg. 3.

món».⁵⁷ Ruiz hi afirma que «al costat dels progressos de la lògica, hi ha una lògica *més profunda* y més ambiciosa; es el “més enllà de la paraula”, conegut en totes les èpoques, y sobre tot en la nostra, —en el “signe de la Musica” [...] [perquè] encara no satisfet el desig d’explicació, continua més enllà del raonament y de la paraula [...] [i] el desig d’explicació se fa més fort ab la contradicció de la realitat; y, baix aquest punt de vista —com a *explicació complementaria*—, apareix la Musica».⁵⁸ Així doncs, tot indica que el discurs contingut en el llibre va ser el mateix que Ruiz va pronunciar l’11 de juliol de 1907, possiblement acompanyat d’algun altre capítol.

El dia 13, sempre en horari nocturn, Ruiz va continuar la seva disquisició filosòfica, aquesta vegada centrant-se encara més en el seu propi sistema: «El senyor Diego Ruiz aclarà'l sentit de la paraula “místich”, dient que'l místich és el que veu el món com a símbols. Estudià la filosofia en el nou sentit de “teoria de l’acte entusiasta” que’s funda en la visió emotiva de les coses y com a “genealogia dels símbols”, en la que’s fonamenta la teoria de la definició luliana». No hi ha dubte, doncs, que Ruiz estava, de nou, retornant a la seva apropiació doxològica de Lull, i també als materials de les seves obres filosòfiques anteriors, especialment a la *Genealogia de los símbolos* i *La teoria del acto entusiasta*. En qualsevol cas, un cop aclarit el significat del terme «filosofia», els socis van acordar que a la propera sessió «es començarà la lectura de la *Ètica* de Spinoza ab comentaris».⁵⁹ És molt significatiu que la primera obra de la història de la filosofia que es decidís llegir fos ni més ni menys que l’*Ètica*, tenint en compte el seu grau de complexitat per a joves i obrers no gaire avesats encara a la filosofia. Altra vegada, veiem en aquest gest l’inconfusible entusiasme de Ruiz, que sembla plenament influït per l’espinosisme a l’hora de construir la seva *Clavis Methodica*.

5. La lectura de l’*Ètica* de Spinoza

Així doncs, el 16 de juliol de 1907, tal com recull de nou *La Veu de Catalunya*, «el senyor Ruiz en el local de l’Agrupació Artística, va exposar les aclaracions necessàries pera la deguda comprensió de la *Ètica* d’Espinoza».⁶⁰ Aquesta maniobra ens mostra, de nou, la importància que Ruiz dona a Spinoza i, especialment, a la filosofia moderna, que podem constatar amb les seves obres filosòfiques. Ara bé, és possible que l’interès de Ruiz per Spinoza també tingui un component nacionalista, en la mesura que el mateix Ruiz —en el discurs que li recull *El Poble Català*— apel·la a les suposades arrels

⁵⁷ D. Ruiz, *De l’entusiasme com a principi de tota moral futura. Preparació a l’estudi de l’estètica*. Barcelona: Biblioteca de la Fundació Catalana de Filosofia, 1907, pàg. 32-35.

⁵⁸ *Ibid.*, pàg. 35.

⁵⁹ «Corporacions y societats. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 15/07/1907, pàg. 2.

⁶⁰ «Corporacions y societats. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 17/07/1907, pàg. 3.

espanyoles de l'autor de l'Ètica: «Aquí —afirma Ruiz— no s'han fet sobre aquest gran filòsof d'origen espanyol més que alguns assaigs poc importants, com els de Balme, doctor Simarro, Francesc Giner, Francesc de P. Canalejas y algun altre». Per facilitar la comprensió de la filosofia spinozista, Ruiz «va comensar explicant el sistema cartesià, del que era deixeble aquest filòsof», i a continuació van passar a llegir plegats els dos primers capítols del *Discurs del mètode* de Descartes. D'aquesta sessió també val la pena remarcar l'apel·lació que Ruiz va fer als caràcters nacionals del pensament. Segons recull *El Poble Català*, Ruiz «feu remarcar la diferència de la filosofia francesa, clara, nítida, ab l'alemanya, fosca y plena de vaguetats». A continuació, Ruiz va comparar aquests dos caràcters filosòfics amb el català, a través del conegut esment que Descartes fa de Lluïa en el seu *Discurs*. Segons Ruiz, la reforma de Descartes a la filosofia s'oposa «ab l'esperit antic y especialment ab en Lluïa, a qui cita y que de segur no coneixia fundament».⁶¹ En conseqüència, Ruiz oposa l'esperit de la filosofia catalana (que considera sinònima de «filosofia de l'entusiasme») amb l'esperit de la filosofia francesa; i si estudia el cartesianisme, és només amb la intenció de superar-lo i arribar a la lectura de l'Ètica de Spinoza, que devia considerar més propera a la filosofia catalana.

6. La lectura del *Discurs del mètode* de Descartes

En la sessió següent, celebrada el 18 de juliol de 1907, es van llegir i comentar els capítols tercer i quart del *Discurs del mètode*, i Ruiz va anar remarcant els passatges que considerava rellevants, sempre des de l'òptica de la seva *Clavis Methodica*. Va parlar de la idea de Déu en el sistema cartesià, i especialment «va remarcar la oposició de Descartes ab la filosofia de l'entusiasme, quan afirma que cadascú s'ha de conformar ab la seva fortuna, lo que suposa supressió de la lluita, base d'aquella filosofia que substitueix per la ciència la fe, perquè sinó, destruïda aquesta, y subsistint la necessitat del *dubte*, s'acabaria ab el suïcidi moral». Així doncs, la diferència entre el cartesianisme i la filosofia de l'entusiasme no és solament una qüestió de caràcter nacional (francès l'un, català l'altre), sinó que a més difereixen en la posició ètica. Per a Ruiz, la filosofia cartesiana o francesa, malgrat les seves virtuts epistemològiques, és derrotista. En canvi, la filosofia ruiziana o catalana incentiva la lluita i l'acció transformadora del món a través de l'entusiasme. Ruiz va posar com a exemple contemporani d'aquesta visió l'*Avenir de la Science* de Renan, que considerava una conseqüència inevitable d'aquells capítols del *Discurs del mètode*, «origen o primers fonaments del determinisme, que encadena'l procés intel·lectual fins al fi que es la voluntat».⁶²

⁶¹ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 18/07/1907, pàg. 2.

⁶² «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 20/07/1907, pàg. 2.

Sabem que aquesta formació cartesiana va continuar el dia 23 de juliol, en una nova sessió que va partir de les objeccions que els alumnes havien adduït a Ruiz sobre el pensament de Descartes i que, segons *El Poble Català*, «han constituït objecte principal de les seves meditacions d'aquests dies». En aquesta sessió, Ruiz va explicar com «la base de la filosofia *fichtiana* era la quarta part del *Discurs del mètode*» i per tal de demostrar-ho va llegir alguns fragments d'aquesta obra, tot comparant-los amb els *Fonaments de la doctrina de la ciència* del mateix Fichte. Com es pot apreciar, si abans Ruiz havia retrocedit en la història de la filosofia moderna per tal de contextualitzar l'*Ètica* de Spinoza, ara s'avança cap a l'idealisme alemany, que també té molt present en les exposicions sistemàtiques de la *Clavis Methodica*. Més rellevant encara és que, en aquella ocasió, Ruiz va aprofitar per carregar contra els «individualistes», entenent que els fragments cartesians esmentats eren «fonament dels individualistes que van corrompre el sentit del *jo* trascendental, canviantlo en el *jo* empíric». En aquest sentit, és significatiu que, si abans Ruiz havia atacat el derrotisme i determinisme cartesians, ara vulgui oposar-se a l'individualisme filosòfic, i especialment interessant és que per il·lustrar aquesta corrupció individualista llegís un fragment de *L'únic i la seva propietat*, de Max Stirner.⁶³ En canvi, per exposar el contrari —és a dir, el valor del «jo trascendental»—, Ruiz va llegir un fragment de la seva pròpia obra. Tan fructífera devia ser la discussió, amb intervencions dels assistents, que a partir d'aquell moment «s'acordà que en cada sessió un d'aquests respectivament prenguéssin acte de lo discutit pera arxivarho y publicarho en cas que arribi l'ocasió».⁶⁴ Malauradament, no sembla que s'hagin conservat aquestes actes.

No obstant això, la crònica de la sessió següent, celebrada el 29 de juliol de 1907, dona més informació sobre els projectes de publicació que la Fundació no va dur a terme. Aquell dia, després de comentar el cinquè capítol del *Discurs del mètode*, «se va parlar també de la necessitat d'activar els treballs conduents a la constitució d'una Biblioteca catalana de Filosofia, pera la qual se compta ja ab adhesions de valúia». Desconexem la identitat d'aquestes adhesions, però sí que sabem allò que els socis volien publicar i, especialment, traduir: «Al efecte han sigut designats els senyors que han de traduir el *Discurs del mètode* y la *Ètica* de Spinoza, que seran publicades ab comentaris de la Fundació». Cal remarcar la naturalesa pionera d'aquests projectes, que malauradament no es realitzarien a Catalunya fins un munt d'anys després. El diari de 1907 ja especificava que «la traducció directa del llatí que's farà de la darrera obra [l'*Ètica* de Spinoza] tindrà una extraordinària importància, per esser la catalana l'única que existirà en llengua moderna».⁶⁵ Cal tenir present que l'actual i l'única traducció de l'*Ètica* de Spinoza a la llengua catalana no es va publicar fins l'any 2013 per Josep Olesti.

⁶³ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 25/07/1907, pàg. 2.

⁶⁴ *Id.*

⁶⁵ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 31/07/1907, pàg. 2.

Finalment, el 31 de juliol, els socis de la Fundació van llegir l'últim capítol del *Discurs del mètode*, i aleshores «en Diego Ruiz va comensar a explicar la seva impressió sobre la valúia total del llibre». Ja hem vist que malgrat l'interès històric que li atribueix, Ruiz s'oposa en gran mesura al plantejament cartesià, i així ho va reiterar de nou aquell dia, aquesta vegada d'una manera encara més explícita: «aquella prudència jamai abandonada per ell [per Descartes] y tant necessària en aquelles circumstancies —afirma Ruiz—, en que l'intolerancia feia gemegar Gallileu desde'l fons del seu calabós; l'acatament a les lleis del seu país, y el desitg de bona avinensa ab tot lo que l'envolta, el fan més aviat un bon burgés que un entusiasta».⁶⁶ Ruiz critica el derrotisme, el mecanicisme i el poc compromís polític de Descartes, raó per la qual el titlla de burgès.

Malgrat la direcció de Ruiz, les sessions estaven pensades per ser inclusives i participatives, i és per això que en la següent, el 2 d'agost, «se va acordar que dilluns alguns concorrents explicarien les seves impressions sobre'l discurs del Mètode». En la mateixa sessió del dia 2, va iniciar-se la lectura de les *Meditacions cristianes* de Malebranche, de la qual, ens facilita la premsa antiga, «en Diego Ruiz va fer notar les diferències que existeixen entre l'home d'aquest filosph y l'home de Fichte».⁶⁷ En la sessió següent, el dia 5, la premsa recull que «en la discussió sobre'l concepte del *mon, substancia y Deu*, que té aquest filosph [Malebranche], intervingueren els senyors Ruiz, Raventós, Quintana, Canyades y Sucre». I, com no podia ser de cap altra manera, l'empremta de Ruiz en la discussió va ser potent, en la mesura que «se remarcaren —continua *La Veu de Catalunya*— alguns punts que l'apropen als místichs».⁶⁸

La premsa dona fe que la lectura de les *Meditacions* de Malebranche va continuar, almenys fins al dia 14 d'agost.⁶⁹ No podem assegurar quina va ser la sessió de clausura abans de vacances, però, en qualsevol cas, el dia 20, segons *La Veu de Catalunya*, ja s'havia acabat la lectura de l'obra.⁷⁰ D'aquest resum, redactat per Ruiz, en sabem un xic més gràcies a *El Poble Català*, on s'exposa correctament la doctrina de l'ocasionalisme: «el senyor Ruiz feu un resum del sistema de dit filosph [Malebranche], que reduíal conjunt de tots'ls actes y de totes les coses a la voluntat de Déu, de tal manera que si nosaltres movem un bras es la voluntat divina l'inspiradora de dit acte».⁷¹ És especialment rellevant que, en acabar les sessions dedicades a Malebranche s'encarregués la traducció de les *Meditacions* a Melchor Ferrer i Dalmau (1888-1964), molt probablement soci i assistent de la Fundació. Malauradament, no hi ha cap indicatiu que aquesta

⁶⁶ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 02/08/1907, pàg. 2.

⁶⁷ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 03/08/1907, pàg. 3.

⁶⁸ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 06/08/1907, pàg. 2.

⁶⁹ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 14/08/1907, pàg. 2.

⁷⁰ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 20/08/1907, pàg. 4.

⁷¹ «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 21/08/1907, pàg. 2.

traducció s'arribés a realitzar mai, tenint en compte, a més, que havia d'haver-se publicat «en la Biblioteca Filosòfica que's projecta y quals volums aniran enriquits ab valioses anotacions de la Fundació».⁷² De nou, la traducció catalana d'aquest clàssic de la filosofia no apareixeria fins l'any 1998, de la mà de Jordi Parramon, gairebé un segle després.

7. La inauguració d'un curs estroncat

A causa de les vacances d'estiu, es van posposar les sessions fins al mes d'octubre de 1907, en què estava previst «estudiar detingudament l'*Ètica* de Spinoza», que no oblidem que havia estat l'objectiu inicial de l'entitat. Tanmateix, de la Fundació no en tornem a trobar notícies fins al mes de desembre. El dia 2, *La Veu de Catalunya* anuncia que «la Fundació Catalana de Filosofia pensa celebrar dintre de poc la seva sessió d'obertura de tasques»;⁷³ i el dia 9, és *La Publicidad* qui especifica el format d'aquesta nova inauguració, molt semblant a la de la primera: «La Fundación Catalana de Filosofía celebrará la inauguración de sus tareas del presente curso con una sesión en el salón de actos del Ateneo Barcelonés, el jueves, día 12, á las nueve y media de la noche».⁷⁴

La inauguració va allargar-se de dos quarts de deu a mitjanit. En aquesta ocasió, a més de Ruiz i Canyades, l'últim dels quals, com a secretari de la Fundació, va «llegir la Memoria en la qual se relaten els treballs realitzats durant el curs passat», també intervingueren en la inauguració dues personalitats més del món cultural barceloní. En primer lloc, Albert Albert i Torrellas (†1969), poeta, traductor i col·laborador del *Diccionario de la música ilustrado* de Jaume Pahissa, que «llegí un treball titulat *Sensacions musicals*», ens informa *El Poble Català*, «en el qual explica l'autor les originalíssimes impressions que en ell fan les audicions musicals». Trobem de nou, doncs, la insistència de Ruiz —probablement adoptada pels socis de la Fundació— envers la relació entre la filosofia i la música. En segon lloc, després d'Albert, intervingué un jove Josep Farran i Mayoral (1883-1955), futur assagista i traductor, col·laborador d'un munt de publicacions culturals, que en aquella ocasió va llegir «un treball que porta per títol *Les actituds salvadores*, que és tot ell —continua la premsa— una excitació a viure una vida superior, sense estar subjectes a la por, que és la consciència de la pròpia inferioritat».⁷⁵ És rellevant constatar que Farran va tenir present i va esmentar Ruiz en alguns dels seus

⁷² *Id.* L'any 1907, Ferrer només tenia dinou o vint anys —una edat que sembla coincidir amb la mitjana dels assistents de la Fundació—, però en el futur serà conegut per ser l'autor de la *Historia del tradicionalismo español* en trenta volums (1941-1979). Extret de: <http://dbe.rah.es/biografias/28173/melchor-ferrer-dalmau>.

⁷³ «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 02/12/1907, pàg. 2.

⁷⁴ «Noticias», s.a. *La Publicidad*, 09/12/1907, pàg. 4.

⁷⁵ «Vida Corporativa. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 13/12/1907, pàg. 2.

textos de crítica artística i filosofia. Per exemple, en els seus *Diàlegs crítics* (publicats en forma de llibre l'any 1926, però provinents d'articles de *La Revista* d'uns anys abans), Farran afirma sense embuts que «no hem d'oblidar que ell [Diego Ruiz] ha d'ésser col·locat com a cèl·lula inicial fecundíssima del renaixement modern de la filosofia en llengua catalana. El primer d'ençà dels segles d'or, a reaprendre a la parla nostra el llenguatge de la filosofia en un vigorós sistema».⁷⁶ Farran es refereix, sens dubte, a *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura* (1907), el llibre publicat per la Fundació; i malgrat que Alexandre Galí considera aquesta afirmació «ben inexacta»,⁷⁷ la veritat és que no tenim constància de cap altre filòsof que, abans de 1907, publicqués un llibre en llengua catalana on exposés un sistema de filosofia original, és a dir, de collita pròpia, que entenem que és al que es referia Farran en parlar de Ruiz com del primer a escriure «un vigorós sistema» en català.⁷⁸

Després d'una hora i mitja de lectures, va ser el torn de Diego Ruiz. En aquesta ocasió, la premsa ens acredita que va dissertar sobre un pensador català: Bernat Metge. La seva comunicació es titulava «Bernat Metge i el problema de la immortalitat contingent de l'ànima humana», un tema que referència clarament a *Lo Somni*. Segons *El Poble Català*, «l'orador exposà la manera com ell entenia l'immortalitat de l'ànima, ben diferent de tot dogmatisme y cità molts casos trets de la vida real pera apoiar la seva tesi. Al final feu un estudi lleugeríssim den Bernat Metje [sic], llegint trossos de obres seves, relacionants amb les afirmacions de l'orador». Malauradament, no hi ha constància que aquest discurs s'arribés a publicar mai, i tampoc no tenim cap altre text en què Ruiz esmenti Bernat Metge. No obstant això, no deixa de ser rellevant que dugués a terme una maniobra doxològica similar a la que havia dut a terme amb Lluïa, però amb un altre pensador català. La ressenya deixa clar que Ruiz va parlar sobretot de la seva concepció de la immortalitat —exposada posteriorment a *Jesús como voluntad* (1908)—, i que la referència a Metge va ser indirecta, com volent empeltar de nou la *Clavis Methodica* amb la història de la filosofia als Països Catalans.

Finalment, Ruiz, després d'una hora de disquisicions, va acabar «anunciant alguns actes que la Fundació prepara pera'l curs present», però que cap diari enumera.⁷⁹ Ara bé, a partir d'aquest moment desapareix de la premsa qualsevol rastre de la Fundació

⁷⁶ J. FARRAN I MAYORAL, *Diàlegs crítics*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, 1926, pàg. 66.

⁷⁷ A. GALÍ, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya*, XVIII. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986, pàg. 269.

⁷⁸ El debat que pot originar-se arran d'aquesta consideració de Farran no ens sembla gaire rellevant. Depèn, en darrer terme, de la manera com es defineixi la paraula «filosofia». Està clar que Ruiz no és el primer a escriure *sobre* filosofia en llengua catalana després del segle d'or. Abans que ell, hi hauria, com a mínim, alguns autors contemporanis: Josep Torras i Bages, per exemple. Ara bé, si per «filosofia» s'entén un sistema filosòfic propi i original, i no tan sols discussions historiogràfiques o apològiques, aleshores la figura de Ruiz sí que esdevé pionera.

⁷⁹ «Vida Corporativa. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 13/12/1907, pàg. 2.

Catalana de Filosofia. Tot indica que mai no es va arribar a reprendre el curs 1908-1909, i que les activitats anunciades per Ruiz van quedar en un no-res.

8. La desaparició de la Fundació

La raó d'aquest estroncament creiem que prové de Ruiz mateix. El 2 de febrer de 1908, la Diputació de Girona va convocar oposicions per la plaça de metge, director i administrador del manicomí provincial de Girona, situat a Salt. Gràcies a la correspondència amb Joan Maragall, sabem que Ruiz va interessar-se de seguida per aquesta oportunitat professional, i que va traslladar-se a Girona poc després.⁸⁰ Després de guanyar les oposicions i del trasllat definitiu a les instal·lacions del manicomí, Ruiz va acabar-se desvinculant de Barcelona una bona temporada i, en conseqüència, de la Fundació. Les seves posteriors peripècies per Girona, i les picabaralles amb la Diputació, han estat estudiades i recollides per Joaquim Jubert i, més recentment, per Antonio Godoy.⁸¹

A partir d'aleshores, de la Fundació Catalana de Filosofia només en quedaran alguns acudits a la premsa, com ara un de 1909 a *La Esquella de la Torratxa*, en la qual es fa mofa de com els joves universitaris fans mans i mànigues per aconseguir un càrrec a la Lliga Regionalista: «per a inspirar certa confiança als homes de la Lliga y del Foment els aludits jovenets s'han disfressat d'economistes [...] [i és que] sempre's fan més simpàtics y están més en condició de merèixer així, que no pas anant ab Diego Ruiz á la Fundació Catalana de Filosofia y interpretant a Ramón Lull».⁸² A part d'aquesta broma, l'últim esment a la Fundació de què tenim notícia data de l'any 1911, en què se'ns en confirma la desaparició prematura. Es tracta d'un article sobre Cabeza, on es deixa constància que entre els anys 1906 i 1908 havia estat «empeñado en una labor que se malogró al dar sus primeros frutos: la *Fundació Catalana de Filosofia*».⁸³

Referències bibliogràfiques

- A. BALCELLS, *Els estudis universitaris catalans (1903-1985): per una Universitat catalana*. Barcelona: IEC, 2011.
- A. BLADÉ, *El senyor Moragas. «Moraguetes»*. Barcelona: Pòrtic, 1970.
- L. BLACO, «Francico Cañadas Cozalbo», s.d. Extret de: <http://dbe.rah.es/biografias/22392/francisco-cana-das-goalbo>

⁸⁰ Citat per: A. GODOY, *Diego Ruiz, Abel Gudrá y el enigmático diván* Las Andaluzas. Granada: Hojas Monfies, 2020, pàg. 16-17.

⁸¹ J. JUBERT, *op. cit.*, pàg. 70-90; A. GODOY, *op. cit.*, pàg. 17-21.

⁸² WIFRET, «Política d'atracció». *La Esquella de la Torratxa*, 1909, pàg. 103.

⁸³ «Ecos», s.a. *La Publicidad*, 25/10/1911, pàg. 2.

- L. CABAÑAS, *Cuarenta años de Barcelona*. Barcelona: Memphis, 1944.
- M. CABEZA, «Un filòsof lullista». *El Poble Català*, 18/06/1906, pàg. 2.
- M. CABEZA, «Parlem de lulisme». *Catalònia: revista literària setmanal*, 3, 11/08/1906, pàg. 4.
- M. CABEZA, «En Diego Ruiz». *Catalònia: revista literària setmanal*, 6, 01/09/1906, pàg. 2.
- T. CARRERAS I ARTAU, *Introducció a la història del pensament filosòfic a Catalunya*. Barcelona: Catalònia, 1931.
- J. CASTELLANOS, «Josep Pijoan i els orígens del Noucentisme». *Els Marges* [Barcelona], 14, 1978.
- F. FARRAN I MAYORAL, *Diàlegs crítics*. Barcelona: Societat Catalana d'Edicions, 1926.
- A. GALÍ, *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya*, XVIII. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1986.
- A. GODOY, *Diego Ruiz, Abel Gudrà y el enigmático diván* Las Andaluzas. Granada: Hojas Monfies, 2020.
- E. HOMS, «Llibres catalans. Del poeta civil i del cavaller, per Diego Ruiz». *Crònica de Valls*, 144, 21/03/1908, pàg. 2.
- E. JARDÍ, *Eugeni d'Ors: vida i obra*. Barcelona: Aymà, 1967.
- E. JARDÍ, *Quatre escriptors marginats. Jaume Brossa, Diego Ruiz, Ernest Vendrell i Cristòfor de Domènec*. Barcelona: Curial Edicions, 1985.
- J. JUBERT, *Diego Ruiz, Prudenci Bertrana i La locura de Álvarez de Castro*. Girona: Biblioteca Fundació Valvi, 2007.
- E. ORS, *Glosari 1906-1907*. Barcelona: Quaderns Crema, 1996, II.
- C. RAHOLA, «Una autobiografia del doctor Diego Ruiz». *Revista de Catalunya* [Barcelona], IV, III/19, 1926.
- R. RUIZ, «Els Arxius llatins». *El Poble Català* [Barcelona], 20/01/1906.
- R. RUIZ, *Llull, maestro de definiciones. Nueva disertación sobre los principios del método de los sistemas*. Barcelona: La Acadèmia, Hermanos Serra, 1906.
- R. RUIZ, «Introducció a un missatge». *El Poble Català*, 21/06/1906, pàg. 1.
- R. RUIZ, «Programa y Manifest». *El Poble Català*, 29/07/1906, pàg. 1.
- R. RUIZ, «Les bases aprovades». *La Veu de Catalunya*, 11/08/1906, pàg. 2.
- R. RUIZ, «Correspondencia con Diego Ruiz». ALGDF. Archivo Adolfo Bonilla y San Martín, 16/11/1906.
- R. RUIZ, *De l'entusiasme com a principi de tota moral futura. Preparació a l'estudi de l'estètica*. Barcelona: Biblioteca de la Fundació Catalana de Filosofia, 1907.
- R. RUIZ, *Del poeta civil i del cavaller*. Barcelona: L'Avenc, 1908.
- R. RUIZ, *Mi doctrina y el pensamiento de mi raza*. París: Ponchy, 1914.
- R. RUIZ, *Contes d'un filòsof*. Barcelona: Quaderns Literaris, 1937.
- WIFRET, «Política d'atracció». *La Esquella de la Torratxa*, 1909, pàg. 103.
- «Bibliografia. Treballs llegits en la sessió inaugural de la Agrupació Escolar Catalanista Ramon Llull», s.a. *La Academia Calasancia*, 171, 04/05/1899, pàg. 30.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya* [Barcelona], 05/02/1906, pàg. 1.
- «Corporacions y societats. Agrupació Escolar Robert», s.a. *La Veu de Catalunya*, 10/05/1906, pàg. 3.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 06/08/1906, pàg. 2.
- «Corporacions y societats. Escola Filosòfica Catalana», s.a. *La Veu de Catalunya*, 11/08/1906, pàg. 4.
- «Corporacions y societats. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 15/07/1907, pàg. 2.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 03/08/1907, pàg. 3.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 06/08/1907, pàg. 2.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 20/08/1907, pàg. 4.
- «Corporacions y societats», s.a. *La Veu de Catalunya*, 02/12/1907, pàg. 2.
- «Ecos», s.a. *La Publicidad*, 25/10/1911, pàg. 2.
- «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 01/12/1906, pàg. 2.

- «Fundació Catalana de Filosofia. Sessió inaugural», s.a. *El Poble Català*, 07/12/1906, pàg. 4.
- «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 18/12/1906, pàg. 2.
- «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 20/12/1906, pàg. 2.
- «Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 11/07/1907, pàg. 2
- «Francesc Cañadas i Cozalbo», s.a., s.d. Extret de: <https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0014126.xml>
- «Llull, mestre de definicions», s.a. *El Poble Català*, 17/03/1906, pàg. 3.
- «Notícies», s.a. *La Publicidad*, 09/12/1907, pàg. 4.
- «Notícies», s.a. *La Veu de Catalunya*, 19/12/1917, pàg. 1.
- «Notícies de Barcelona. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *La Veu de Catalunya*, 24/08/1906, pàg. 4.
- «Notícies de Barcelona», s.a. *La Veu de Catalunya*, 30/11/1906, pàg. 4.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 18/07/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 20/07/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 25/07/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 31/07/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 02/08/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 14/08/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa», s.a. *El Poble Català*, 21/08/1907, pàg. 2.
- «Vida Corporativa. Fundació Catalana de Filosofia», s.a. *El Poble Català*, 13/12/1907, pàg. 2.

Max PÉREZ MUÑOZ